

1985-1991 ARASINDAKİ UYUŞMAZLIK MAHKEMESİ

KARARLARINA GENEL BİR BAKIŞ

Kemal Berkarda^()*

İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi'nin bu sayısı, 1985-1991 döneminde Uyuşmazlık Mahkemesi'nin verdiği kararların İdare Hukuku bakımından çeşitli özellikler taşıyanlarının incelenmesine özgülenmiştir. Uyuşmazlık Mahkemesi'nin sözü edilen dönemde verdiği yüzlerce karar bulunmaktadır. İdare Hukuku'nun ilkeleri-kavramları-kurumlarıyla ilgileri bulunan kararların tamamının değerlendirmeye alınması mümkünse de; özgün yönleri bulunan veya yol açtığı çağrışımlar, sorular, tartışmalar bakımından ele alınmasının bir katkı sağlayabileceği düşünülen kararların üzerinde durulması, daha verimli bir yöntem olarak görünmektedir.

Bu çalışmada, 1985-1991 arasında verilmiş Uyuşmazlık Mahkemesi kararlarına genel bir bakış esprisi içinde bazı tespitler yapılmaya çalışılacaktır. Dergi'de yer alan diğer çalışmaların her birinde ise, daha dar başlıklar altında bir ya da birkaç konu, Mahkeme kararlarının ışığı altında incelenmiştir.

Önce, beş yıllık dönemde verilen kararların yoğunlaştığı alanlar hakkında bazı tespitler yapılmaya çalışılacaktır.

Uyuşmazlık Mahkemesi'nin yargılama faaliyetinde, sıkıyönetimle ilgili kararların önemli yer tuttuğu görülmektedir. Özellikle 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu'nun yorumunun öne çıktığı kararlara rastlanmaktadır. Konu bazen, sıkıyönetime yol açan olaylarda görevli yargı yerinin neresi olacağı (örneğin Uyuşmazlık Mahkemesi'nin E:1984/184, K:1984/504 sayılı kararı, R.G., 1.3.1985, S.18681) bazen de sıkıyönetim emrine giren personelin" işledikleri suçların sıkıyönetimle bağlantılı olup olmadıklarının (E:1985/2, K:1985/22, R.G. 1.3.1985, S.18681) tartışılması biçiminde ortaya çıkabilmektedir.

Yine sık rastlanılan konulardan biri olarak, askerlik hizmeti ve askerlik "statü"süyle ilgili tespitlerden söz edilebilir. Bu alanda ortaya çıkan görev uyuşmazlıklarının, Mahkeme'nin sürekli uğraş konularından birini meydana getirdiği anlaşılmaktadır. Yalnızca Ceza Hukuku bakımından değil, İdare Hukuku'ndaki "hizmet kusuru", "kişisel kusur", "idarî eylem" gibi kavramlar bağlamında, görev sorununun Mahkeme'nin önüne getirildiği de söylenebilir. Tabii, bir sivil-askerî idarî uyuşmazlık mı, yoksa adlî yargı sorunu mu olduğu noktasında tartışılacak kararları da aynı kapsama alabilmek mümkündür. Örneğin, askerî birliklerin tatbikat sırasında meydana getirdikleri zararın tazminine iliş-

(*) I.Ü. Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Anabilim Dalı'nda Araştırma görevlisi.

kin davanın 3634 sayılı Millî Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu'nun 63. maddesine göre adlî yargıda görülmesi gerektiği hakkındaki karar (E:1985/7, K:1985/12: R.G.: 21.10.1985, S.18905), bu niteliktedir denebilir.

Nicelik olarak dikkati çeken bir başka yargılama alanı, görev uyuşmazlığının var olup olmadığının ve dolayısıyla Uyuşmazlık Mahkemesi'nin devreye girmesi meselesinin tartışıldığı kararlardır. Bazı örnekleri şöyle verilebilir: E:1984/102, K:1984/333, R.G. 19.7.1984, S.18463 - E:1984/25, K:1984/25, R.G. 1.3.1985, S. 18681. E:1986/88, K: 1986/8, R.G. 13.7.1986, S.19163 - E:1987/79, K: 1987/81, R.G. 18.12.1987, S.19668.

İdare Hukuku açısından bakıldığında, uyuşmazlık konularının idarî dava türleri, işlemler, idarenin sorumluluğu, personel hukuku, kamu malları gibi değişik alanlarda biçimlendikleri görülmektedir. Kararların içerikleri hakkında fikir verebilmek bakımından bazı örnekler aşağıya alınmıştır.

Öncekille, hem teorik, hem de uygulama açısından önem taşıyan idarî dava türlerine ilişkin Uyuşmazlık Mahkemesi içtihadına değinmek yararlı olacaktır. Bir dava ile birlikte açılmayan müstakil tespit davasının, idarî yargı yerinde incelenip incelenemeyeceğinin takdirinin idarî yargı yerine ait olduğu hakkında, tespit edilebilen dört karar bulunmaktadır. (E:1985/14, K:1985/26, R.G. 17.3.1986, S.19050 - E:1986/5, K:1986/5, R.G. 4.7.1986, S. 19154 - E:1986/54, K:1987/3, R.G.3.6.1987, S. 19476: E:1988/9, K:1988/15, R.G. 26.10.1988, S.19971). Parantez içinde verilen kararlardan ikincisinde gerekçe şöyle açıklanmıştır : "Başka bir anlatımla (idarî yargı yeri); İdarî Yargı ya da Adlî Yargı'da olduğu gibi kanunda açık bir hükümle düzenlenmemiş olmasına rağmen tesbit davalarının bir dava türü olarak İdarî Yargı'da bakılabileceğini benimseyerek elindeki tespit davasını olumlu veya olumsuz olarak karara bağlayacak, ya da İdarî Yargı'da müstakil bir tesbit davası açılmayacağını belirtip, İdarî dava türlerinden hiç birine uymayan bu davanın görev yönünden değil de, inceleme kabiliyeti bulunmamasından reddine karar verecektir(...) Uyuşmazlığa konu olan olayda; davacıya müsadir ikramiyesi ödenmesi istemi ile açılacak bir davaya bakacak yargı yeri İdarî yargı mercii olduğuna göre, aynı hukukî ilişkiye dayanılarak bu dava ile birlikte veya müstakilen açılan tesbit davasına İdarî Yargı yerinde bakılıp bakılmayacağı konusu da İdarî Yargı'nın görev alanına girer (4.7.1986 tarihli Resmî Gazete'nin 27. sayfası)".

Kamu malları hakkında verilen bazı kararlardan örnekler: 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu'nun 75. maddesi uyarınca Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan yerler için tebliğ olunan ihbarname ile istenilen ecrimisile karşı açılan davanın idarî yargı yerinde görülmesine ve yine aynı konumdaki yerlerin haksız işgali nedeniyle takdir edilen ve istenilen ecrimisile ilişkin kararlar (E:1988/20, K:1988/28, R.G. 28.3.1989, S.20122 ve E:1988/2,K:1989/1, R.G. 15.4.1989, S.20140). İki İdare arasında anlaşmaya dayanan ancak gerçekleşmeyen taşınmaz mal devri için yapılmış olan masrafların tazmini ve müdahalenin men'i isteğiyle açılan davanın adlî yargı yerinde görülmesine ilişkin karar (E:1988/23, K:1988/32: R.G.: 28.3.1989, S.20122).

İş Hukuku'yla İdare Hukuku'nun keşişme noktasında bulunan "personel"e ilişkin kararlarda da, genellikle kamu kurum ve kuruluşlarında çalıştırılan bazı kişilerin İş Kanunu kapsamına girip girmediklerinin yorumunda tereddütler oluştuğu ve bu nedenle Uyuşmazlık Mahkemesi'ne başvurulduğu görülmektedir: Toplu iş sözleşmesi kapsamında çalıştırılanların kıdem tazminatlarına ilişkin uyuşmazlıkların adli yargı yerinde görülmesine ilişkin kararlardan burada söz edilebilir (E:1984/12, K:1984/13, R.G. 3.12.1984, S.18594 - E: 1985/2, K:1985/8, R.G. 25.6.1985, S.18792 - E:1986/3, K:1986/3, R.G. 2.4.1986, S.19066 gibi).

Son olarak değinilecek karar, Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararlarının yürürlüğe girişi hususu gibi zaman zaman tartışmalara yol açan bir "sorun"a Uyuşmazlık Mahkemesi'nin bakış şekli hakkındadır. Uyuşmazlık Mahkemesi'nin 9.12.1990 tarihli ve 20720 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış E:1990/29, K:1990/29 sayılı kararındaki mesele şudur: Kamu İktisadî Teşebbüsleri Hakkındaki 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin, sözleşmeli personele ilişkin 45. maddesinin 8. fıkrasında, 308 sayılı Kanun Hükmünde kararname ile değişiklik yapılmıştır. Buna göre, sözleşmeli personelle aktadilecek sözleşmelerin doğuracağı uyuşmazlıkların adli yargıda inceleneceği kurala bağlanmıştır. Daha sonra, Anayasa Mahkemesi bunu iptal etmiştir. Fakat, iptal kararında, kararın altı ay sonra yürürlüğe gireceği belirtilmiştir. Uyuşmazlık mahkemesi, bu altı aylık dönemde önüne gelen mesele hakkında karar verirken, söz konusu sürenin uygulamayı ne yönde etkileyeceği hususunu yorumlamıştır.

Daha önceki 27.11.1989 tarihli 28/32 sayılı kararının ışığı altında Mahkeme, tarihini ve sayısının vermediği bir Anayasa Mahkemesi kararına da değinerek şu gerekçeyle hareket etmiştir: "Henüz hukukî sonuçları tamamlanmamış ve hukukî sonuçlar doğurmaya devam eden bir kural tasarrufa; iptal kararlarından sonra geçerlik tanımak mümkün değildir. Anayasa'nın bağlayıcılığı Anayasa kararlarına tüm Devlet organlarının uyma zorunluluğu ve Anayasa'nın üstünlüğü, Anayasa'ya aykırı bir kuralın aykırılığının saptanmasından sonra uygulama alanı bulunmasını kesinlikle önler."